

* *

... Отъ Петербургъ до Виборгъ (градъ въ Финландия) се пжтува само 4 часа. Въ Петербургъ има специална финска гара съ фински чиновници. Още на гарата се чувствува нѣщо особено. На рускитѣ гари и гишета е нечисто, забелязва се безредица, чуватъ се викове, хоканици. При финитѣ е чисто, има редъ и тишина. Въ вагонитѣ — каква голѣма разлика! Рускитѣ вагони, сжщо като нашитѣ: оплюти, одраскани, нашарени съ разни бележки и имена. Постоянни недоразумения между пжтници и контрольори, или само между пжтници. Въ финскитѣ вагони всѣки си знае мѣстото. Никакви недоразумения, никой въ вагона не плюе, не приказва високо, не пуши. Образцова чистота. Спалнитѣ вагони, трета класа, за които малко се доплаща, сж наредени изящно и покрити съ съвършено чисти чаршафи. Никой въ пжтуването нѣма да те безпокои. Никой, ако си заспалъ, нѣма да те събуди съ високо приказване. Финландцитѣ изобщо не приказватъ. Тѣ си шушнатъ ...

По всички голѣми градове хиляди хора се движатъ по улицата. Едни заминаватъ, други се връщатъ; вървятъ на саме и по групи; срѣщатъ се, спиратъ се, сприватъ се, но гласъ не се чува. Капчудитѣ отъ стрѣхитѣ се чуватъ, а гласътъ на множество хора не се чува. Въ Финландия стражаритѣ не викатъ. Файтонджии не се хокатъ. Срещнали се приятели не размѣнятъ мисли и чувства така, че като да си дератъ гърлата. Въ Финландия хората не мислятъ, че иматъ право да пѣятъ, да свирятъ въ което щатъ време, дето се случи, *защото сж свободни*. Въ „страната на блатата“ хората по-рано мислятъ за правата и свободата на другитѣ. Свободата тамъ се цени високо, но не се разбира така, че да се създаватъ свободно неприятности на другитѣ ...

* *

Слизашъ на гарата, търсишъ буфета като пжтникъ. Всѣки знае, що е това буфетъ по цѣла Европа; какъ тамъ всичко се продава на тройна и петорна цена. Въ финския буфетъ, както въ финската гостинница, поне дето азъ съмъ билъ, не *продаватъ*. Трапезата е сложена въ буфета. Наредени сж ястията на една голѣма по срѣдата маса. Отъ страни на рафтове се виждатъ чинии отъ всички форми и величини, заедно съ лъжици, ножове, вилици. Всичко е сложено открито на масата. Никой не разнася. Всѣки пжтникъ, който иска да яде или пие, си сипва самъ каквото обича. Плаща самъ на касата опредѣлената такса.

Въ хотела, дето престояхъ около две недѣли, не знаеха, кога си отивахъ, колко нощи съмъ нощувалъ и колко обѣда или вечери имамъ. Азъ трѣбваше да имъ представямъ смѣтка и по нея да имъ плащамъ.

* *

Въ Финландия особено внимание сж обръщали и обръщатъ на училищата. Образованието е задължително и безплатно. Всѣки финъ и всѣка финка знаятъ да четатъ и пишатъ. Въ всѣка финска